

Sunuş

Tarih, insanın kadim devirlerden beri merak ettiği ve ilgilendiği bir alandır. Bu bağlamda tarih sırf geçmiş yardımı ile bugünü, bugünün yardımı ile geçmişi hatta geleceği bize sunmaz. O, önümüze koyduğu verilerle geçmiş, bugün ve gelecek arasında bir köprü kurmamızı sağlar. Ama bu köprünün kurulması ve bağlantı noktalarının inşası doğrudan vesikalara bağlı olsa bile tarihçinin yorumuna ve kavrayış gücüne göre de değişiklik göstermektedir. Geçmişte yaşananlar bir yap-bozun parçaları gibi tarihçinin önünde durmaktadır. Tarihçi bu birbirinden kopuk parçaları alarak büyük bir titizlikle bir araya getirir, böylece hiç beklenilmeyen, hatta tahmin edilemeyen bir geçmiş-bugün-gelecek portresini ortaya çıkarabilir. Tarihçi bu parçaları birleştirirken kuşkusuz birçok etmeni göz önünde bulundurmak zorundadır. Bu bağlamda tarihin insan hayatının her evresini kapsayan tümel bir bütünlük olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır. Bu anlamda mevcut tümel bütünlüğün tarihselliğinde yer alarak farklı coğrafyalarda varlıklarını ortaya koyan insan toplulukları, ortak yaşam imgelerinin unsurları olan kültür kodları vasıtasıyla milletleşirler. Bu cümleden olarak millet, ortak tarih, kültür, inanç, dil ve hayat gibi olguların başat bileşkesidir.

Milletler yetiştirdikleri tarihçileri ile tarihte edindikleri yer ve yaşam maceralarını ortaya koyarlar. Bu doğrultuda geçmişlerini aydınlatarak, geleceğe emin adımlarla yürüme şuurunu bireylerine aktarırlar. Bu aktarım verileri, milletin yaşadığı coğrafyalara göre varlığından, yaklaşımlarından ve ilişkilerinden alır. Bu muvazenede düşünüldüğünde kadim Türk tarihinin bütünsel bir yapı içerisinde görülmesi, değerlendirilmesi ve ele alınması onun milli tarihinin de dinamiklerini oluşturur. İşte kendi tarihinin nesiller arasında doğru öğrenilme metodu ve sistematüğini kurgulama bilincine sahip Türk tarihçilerinin varlığı, Türk milletinin bireylerinde tarih bilinci inşa etmenin de başat gücü olacaktır. Bu bilinç ile Türk tarihinin doğru yazılması ve anlaşılması esasından hareketle, özelden genele ve genelden özele bir Türk tarihi imgesi ortaya koyarak onu daha iyi mümkün olacaktır. Bu bağlamda yine Türk milletinin tarihin akışına yön veren milletlerden biri olması şuurunda olarak Türk tarihi eksenli bir dünya tarihi yaklaşımı da sorgulanabilecektir. İşte bu doğrultuda hayatını milletine adanarak Türk muhayyilesinin tarihselliğini çalışmalarıyla ortaya koyan Ordinaryüs Profesör Yagub Mahmudlu, bir Türk tarih teorisyeni olarak ön plana çıkmaktadır. Temel yaklaşımını, Türk tarihinin bütünsel ve aynı köklerden beslenen bilinçle analitik

olarak kurgulayan büyük bilgin, aynı zamanda Türk milletinin geçmiş ve gelecek arasındaki bağlarını inşa etmenin dinamiklerini de milletine sunduğu sayısız eseriyle ortaya koymuş ve onlara hediye etmiştir.

Prof. Dr. Selma Yel ve Prof. Dr. Yaqub Mahmudlu

Büyük bilgin Yağub Mahmudlu'un fikir dünyasının anlaşılması esasen Azerbaycan'da başlayarak tüm Türk dünyasına yayılan Türklük bilincinin de etrafıca bilinmesini gerekli kılmaktadır. Bu cümleden olarak konuya bakacak olursak: Türk dünyasında ilk milli uyanış hareketinin Azerbaycan'da başlaması ve Abbas Kulu Ağa Bakıhanlı ile milli tarih söyleminin ortaya çıkması; yine Mirza Feth Ali Ahunzade ile devinime başlayan kültür hareketlerinin Türk dünyasında akisler bulması bir tesadüf değildir. Bu yaklaşımların ortaya çıkması ve belirginleşmesinde tarihi kodların başat

tesirlerini de göz ardı edemeyiz. Dolayısıyla bu olgular arasında sayılabilecek görkemli XII.yy şairlerinden Genceli Nizami'nin milletin adının ve dilinin Türk olduğunu belirtmesi ile birlikte XVI. yy Safevi hükümdarı Şah İsmail'in de Türkçe divan yazması kuşkusuz Türklük bilincinin tarihsel kökleri olarak ön plana çıkmaktadır. Yine Ali Bey Hüseyinzade'nin "Türk kanlı, İslam imanlı, Frenk kıyafetli olalım" ifadesinin bir parolaya dönüşmesi, Azerbaycan'da Türkçülük hareketinin sistemleşmesinde büyük tesirler yaratmıştır. Bu bağlamda yine Azerbaycan'da XX. yy'ın başından itibaren Türkçü düşüncenin gelişmesinde etkili olan Köçerli, Topçubaşı, Ağaoğlu, Nerimanov, Resulzade gibi aydınlar çalışmalarıyla Türk halkının milli idrakinin oluşmasında derin etkiler oluşturmuşlardır. Ve nihayet icabında Ruslara karşı verilen mücadelelerinde mükafatı olarak 28 Mayıs 1918'de büyük teorisyen Mehmet Emin Resulzade ile bağımsızlığını ilan etmiş olan Azerbaycan Cumhuriyeti Devleti, Türk dünyasındaki ilk demokratik-laik Türk devleti ünvanını da kazanmıştır. Resulzade'nin köklerini tarihten alarak sistemleştirdiği ve ulusçu olgu ile beslenerek hayat bulan bu mümtaz Türk devleti, esasen binlerce yıllık Türk devlet geleneğinin de bu coğrafyada hayat bulması idi. Bu bağlamda Milli Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kurulduğu 28 Mayıs 1918 kadar çağdaş Azerbaycan tarihinin ünlü bir günü olmadığını beyan eden Resulzade, bu tarihten 27 Nisan 1920 tarihinde Sovyet Kızıldususu'nun Baküyü işgaline kadar geçen süreyi Azerbaycan Türk uluçuluğunun hayata geçen dinamizmi olarak görmektedir. Bu süreçten sonra büyük zorluklar ve mücadelelere sahne olan Azerbaycan tarihi coğrafyası, onyıllarını sancılı bir biçimde geçirdi. 1990'dan sonra Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Konseyi, başlığında yer alan "Sovyet Sosyalist" kelimesini kaldırarak Azerbaycan Cumhuriyeti Bağımsızlık Bildirisi'ni de yayınlayıp köklü tarihine yöneldi ve Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin kadim bayrağını resmen devlet bayrağı olarak kabul ettiğini açıkladı. 18 Ekim 1991 ise Azerbaycan Yüksek Konseyi'nin Bağımsızlık Bildirisini kabul ettiği tarih olarak kabul gördü ve Azerbaycan Cumhuriyeti resmen tarihinde olduğu gibi yine bağımsız oldu.

İşte bu yılmayan bağımsızlık mücadelesinin tarihine yaşamı ve çalışmalarıyla katılan ve şahitlik eden görkemli bilgin Yagub Mahmudlu, Genceli Nizami'den Şah İsmail'e; Abbas Kulu Ağa Bakihanlı'dan Alibey Hüseyinzade'ye; İsmail Gaspıralı Bey'den Resulzade'ye; ve daha nice Türk münevverinin varlığı ve idealini içselleştirerek bir misyon üstlenmiştir. Onun üstlendiği bu tarihi, kültürel ve edebi misyon gerçekleştirdiği çalışmalarıyla varlığını en iyi biçimde ortaya koymuştur.

Bilhassa Türk dünyasının birliği üzerine XX. asrın başlarında sistemleşen ve Alibey Hüseynzade, İsmail Gaspıralı Bey gibi büyük mütefekkirlerin yaklaşımlarında ortaya çıkan idealler, günümüzde Yagub Mahmudlu tarafından canlı tutulan bir olgudur. Türk dünyasının ortak tarih, kültür ve ideal ekseninde bir vücut olmasının teorisini, yer aldığı ilmi ve siyasi platformlarda analitik olarak ortaya koyan görkemli bilgin, yaklaşımlarını bütünsel ve ortak bir Türk tarihi yazma gerekliliğinin önemi ile temellendirmektedir.

Bu bağlamda özeldə Azərbaycan modern tarix yazıcılığı, geneldə isə Türkiyə və diğer Türk ölkələri tarix yazıcılığına kuramsal olaraq önerilər sunan Mahmudlu ortak Türk tarixi yazımının kapsamını da belirlemektedir. Bu hususta dövnlərə görə bölünüp parçalanmış və adeta hanedan hanedan ayılarak bütünselliği yitirilmiş Türk tarixini ortak Türklük imgeleminde buluşturmaktadır. Görkemli bilgin Mahmudlu'un aşağıdaki ifadeleri onun konuya dair yaklaşımını net olarak ortaya koymaktadır.

‘‘Müasir tarixi řərait türk xalqlarının tarixçilərindən ötrü ümumtürk tarixini yenidən yazmaq üçün geniş imkanlar açmışdır. Məlum həqiqətdir ki, yaxın keçmişdə Sovet İttifaqının dağılmasına qədər nə Azərbaycanın, nə Mərkəzi Asiyanın türk tarixçiləri, nə də bütövlükdə sovet türkoloqları obyektiv türk tarixi yazma bilməzdilər. Bu tarix hökmən mərkəzin–Moskvanın diktə etdiyi konsepsiyalar əsasında saxtalaşdırılmalı və təhrif olunmalı idi. Sovet rejiminin yalançı xalqlar dostluğu ruhunda yazılan əsərlərdə türk xalqları bir-birinin yağı düşmənləri kimi təqdim olunurdu ... Sovet türkoloqlarına, o cümlədən Azərbaycan tarixçilərinə türk mənbələrindən və tarixçilərindən faydalanmaq yasaq idi. Sovet İttifaqının sərəhdələrindən xaricdə əsər nəşr etmək isə mümkün olan iş deyildi. Beləliklə, Azərbaycan tarixinin bir çox problemləri, o cümlədən də orta əsrlər tariximiz, əlbəttə, təhriflərdən təmizlənməlidir’’¹

Bu doğrultuda Türk tarixində farklı söylemlerle ayrı kategorilerde değerlendirilen ve aralarında yaşanmış savaşların ve farklı yaklaşımlar nedeniyle birbirinden uzak görölen devletlerin ve tarihi şahsiyetlerin de aynı ortak değerde öneme haiz görölməsi de yine görkemli bilgin Mahmudlu'un yaklaşımlarından biridir. Bu eksende Mete Han'ında Bilge Kağan'ında; Attila'nın da Sultan Alparlan'ın da; Timur'un da Sultan Bayezid'in de; şah İsmail'in de Sultan Selim'in de; Fatih Sultan Mehmed'in de Babür Han'ın da birer ortak Türk tarihi değeri olduğunu kabul ederek bu muvazenede ortak yaklaşım geliştirmek birlik ve bütönlüğün dinamiklerini oluşturacaktır.

¹Yagub Mahmudlu, Tofiq Neceflinin «Azərbaycan Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövnlərinin tarixi müasir Türkiyə tarixşünaslığında» adlı kitabına yazdığı Ön Söz, B., 2013, 5.

Yine Türk tarihindeki birlik ve bütünlüğün bozulması ve bu ahvalden kimlerin karlı çıktıklarını ise aşağıdaki sözlerle tespit eden görkemli bilgin:

‘‘Ta Attila dövründən yaşadığımız günlərə qədər həmişə türk dünyasının böyük şəxsiyyətlərinin, xalqlarımızın dünya miqyasında, dünya sivilizasiyasında gördüyü işlərin-böyük alimlərimizin, böyük memarlıq abidələrimizin, böyük imperiyalarımızın qarşısını ala-ala bu xalqları əritməyə və yer üzündən silməyə çalışılıb. Tarixçilərin hamısı bilir ki, bu yolda çox alçaq üsullara da əl atılıb. Böyük türk imperiyaları həmişə bir-birinin üzərinə salınıb. Üçüncü qüvvə həmişə bir-birinin əli ilə məğlub edilib. Bunu biz Azərbaycanda -Türk dünyasının ən qaynar yerində nisbətən daha yaxından hiss etmişik. Biz yaxşı hiss etmişik ki, hələ Ağqoyunlular dövründən başlayaraq böyük türk imperatorluqlarını bir-birinin əlilə məhv etmə siyasəti yeridilib. Nəticə etibarilə Ağqoyunlular dövləti yox edildi. Sonra Səfəvi imperiyası aradan qaldırıldı. Növbə Osmanlı İmperiyasına çatdı. Onu üzük qaş kimi mühasirəyə aldılar və axırını türk dövlətini də aradan götürmək üçün bütün dünya birləşdi. Amma nə yaxşı ki, o fəlakətli günlərdə qazi Mustafa Kamal Atatürk kimi böyük sərkərdə ortaya çıxdı və türk dövlətçiliyini müasir dövlət şəklində yaşada bildi. Biz Azərbaycanda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini yaratdıq. Türkə qarşı dünyanın birləşdiyi dövrdə ilk ən müasir cümhuriyyət də Azərbaycanda yaradıldı, sonra Anadoluda yaradıldı. Beləliklə, biz yeni dünyanın çağırışına da cavab verdik. İki ən demokratik cümhuriyyəti yarada bildik.’’²

ifadələri ilə diqqətləri bu hususlara da çekmektedir.

Bu anlamda Mahmudlu'nun ilmi faaliyyət və təqəşimlərinin esasını varlığını vatan və halkına adamasıdır. Azərbaycan Milli İlimlər Akademisi Tarih Enstitüsü direktörü olmaqla birlikdə kurduğı ilmi okullar, kürsülər və görev aldığı ilmi komisyonlar ilə birlikdə yetişirdiği onlarca değerli aydın onun tarihten damıtarak üstlendiği rol modelliğinde görevlerini layığıyla yerine getirmektedirler.

Vatan ve halk olgularının kendisi için çok büyük anlamlarının olduğunu yaşam mücadelesi ve çalışmalarıyla ortaya koyan Mahmudlu, ilmi sahada açtığı yeni araştırma sahaları ile esasen yalnızca Azerbaycan için değil genel manada Türk tarihçiliğine istikamet kazandırmaktadır. Bu cümleden olarak bahse değer bir husus olan ‘‘yitirilmiş topraklar’’ ve Türk tarihine yönelik ‘‘esassız ve sahte iddialara yanıtlar’’ bağlamındaki çalışmaları da görkemli bilginin yoğun mesaisinin önemini anlamamız açısından bahse değer bir durumdur.

² Yagub Mahmudlu, ‘‘Biz Şimali İran deməyə, Ora Güney Azərbaycandır’’ «Olaylar», 2013, 9 aprel.

Tarihin canlı bir varlık olarak devamı sürecinde Azerbaycan halkına yönelik Kara Yanvar ve Hocalı katliamı gibi acı hadiselerin aynı zamanda tanığı da olan Mahmudlu, bu anlamda Ermenilerin Türklere yönelik soykırım faaliyetlerini de uluslar arası boyutta delilleriyle ortaya koyarak mazlum Türk halkının sesi de olmaktadır.

Tarihdaş Milletler ve Topuluklar Derneği Başkanı Sayın Ahmet Baba ve Prof. Dr. Yaqub Mahmudlu

Türk Tarih Kurumu şeref üyesi de olan görkemli bilgin Mahmudlu, Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyetleri ortak ilmi ve kültürel çalışmalarında en üst düzey görevli ve uzman katılımcı olarak da faaliyetlerine devam etmektedir.

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi'nin 2013 yılında kuruluşundan beri yayın politikalarında Türk dünyasının ilmi kaynaklarına dair yaklaşımlara özel önem verilmiş ve bu süreçte birçok büyük bilgin ve araştırmacı ile ortak yayın çalışması yürütülmüştür. Bu anlamda bilhassa Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, ilmi hassasiyeti ve akademik duruşu ile dünya çapında bir kurum olarak ön plana çıkmış ve

ve Milli İlimler Akademisi Tarih Enstitüsü direktörü görkemli bilgin Yağub Mahmudlu'nun dergimiz yayın kurulunda yer alması bizleri onurlandırmıştır.

AMEA Direktörü Sayın Prof. Dr. Yağub Mahmudlu ile Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi'ni Temsilen İlmî Yayın protokolü

İlmî çalışmaları yanında aynı zamanda Azerbaycan Milli Meclisi Milletvekili de olan Mahmudlu, mevcut bilgi ve kültürel birikimlerini siyasi sahada da halkının hizmetine sunmaktadır. Azerbaycan Milli lideri Haydar Aliyev cenabları ile olduğu gibi günümüz Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile de cumhurbaşkanlığı düzeyinde toplantı ve ziyaretlere katılan Mahmudlu bu anlamda da varlığını milleti, vatani ve idallerine dair hizmete adanmıştır.

Umumi milli lider Haydar Aliyev'in "Azerbaycan'ın büyük tarihçisi" ünvanını verdiği görkemli bilgin Mahmudlu, Türk dünyasının aksakallılarından biri olarak saygı ve hürmeti fazlasıyla hak etmektedir. Söylem ve deyişlerinde Göktürk kitabelerinden, Dede Korkut'a, Sultan Alparslan'dan, Genceli Nizami'ye, Şah İsmail'den Atatürk'e dair ifadelerle yer veren Mahmudlu, tarihin toplum muhayyilesini arttıracaklarını düşünmektedir. Görkemli bir tarihçi olarak aynı zamanda bir milletvekili de olan Mahmudlu, yaptığı çalışmalarla Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in de takdirlerini kazanmış ve kazanmaya devam etmektedir. Sayın Cumhurbaşkanı, görkemli bilginin 2019'da 80. yaşını doldurmasına ve dinlenmek bilmeden üstün hizmetlerine

devam etmesine mukabil onu ‘‘emek’’ ve ‘‘şeref’’ madalyaları ile takdir edip ödüllendirmiştir.

İşte bu armağan sayısı Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev’in ‘‘emek’’ ve ‘‘şeref’’ madalyaları ile takdir edip ödüllendirdiği görkemli bilgin, Milli Meclis Milletvekili, Azerbaycan Milli İlimler Direktörü ve Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi Yayın Kurulu üyesi hürmetli Yagub Mahmudlu’nun 80. yılına adanmış ve ona üstün hizmetlerinin bir nişanesi olarak hürmetle sunulmuştur.

Hakan Yılmaz
Genel Yayın Yönetmeni